

Ve druhé části nazvané Nejlepší metody učení se (sedm kapitol) autor pojednává o těchto více či méně u nás známých metodách: učení se ve spánku, učení se ve stavu hypnózy a autohypnózy, učení se v hladině theta, učení se „přetížením“, učení se vyučováním (podle autora je to nejdůležitější metoda, kterou zná), učení se imaginací (není samostatnou metodou, ale nejdůležitější součástí každé učební metody) a o sugestopedii jako učební supermetodě (ve výuce cizích jazyků) G. Lozana. Autor nejen výstižně popisuje výše uvedené metody, vysvětluje jejich podstatu, uvádí některé výsledky učení se různým učebním materiálem pomocí těchto technik, ale také upozorňuje na jejich pozitivní či negativní stránky, jejich výhody či nevýhody, případně obtíže při jejich používání. Učební metody uvedené v této knize jsou povětšinou novější a jsou tudíž předmětem výzkumů. Proto si autor ve svých doporučených radách nenárokují úplnost nebo příp. neomylnost. O dobrém kontaktu autora se čtenářem svědčí mj. i prosba autora adresovaná všem těm, kteří by při používání výše uvedených technik získali další nové zkušenosti, které by mohly pomoci jiným lidem, aby ho o nich informovali na příslušnou uvedenou adresu. Důležité poznatky se v této souvislosti shromažďují i vyhodnocují v Bundesarbeitskreis für optimales Lernen (Spolková pracovní skupina pro optimální učení) a jsou k dispozici všem zájemcům.

V závěru je třeba konstatovat, že práce prof. Kurta Tepperweina je nesporně významným příspěvkem v oblasti pedagogické psychologie, zaměřující se na řešení mnohočetných otázek spjatých s racionálním učením se. O tom svědčí i požadavek, že i učení se je třeba učit. Jak se tedy třeba správně učit? Souhlasíme s autorem knihy, že by to měl být hlavním předmět ve všech školách, neboť schopnost učit se má pro náš život rozhodující význam. Všichni jsme v zajetí ještě neznámých schopností a techniky doporučované v této knize mohou být velmi nápomocné při aktivizování a rozvíjení našeho duchovního potenciálu — předpoklad pro všechny, kteří chtějí dospět k bohatšímu a plnějšímu životu.

Poznámka: Kromě použité literatury je práce v závěru doplněna dalšími neméně významnými informacemi, a to seznamem adres učebních institutů a učebních center a dále různým učebním materiálem.

Zdenka Stránská

Ранняя профілактика отклоняющегося поведения учащихся. Под редакцией В. А. Татенко, Т. М. Титаренко. Изд. „Радянська школа“, Киев 1989, 128 с.

Rozvoj osobnosti neprobíhá u všech žáků ani stejně, ani optimálně. Pedagogická a psychologická věda a školní praxe musí hledat cesty, jak je možné účinněji než dosud pracovat s psychickými předpoklady a potenciální osobností všech žáků, aby byli úspěšní ve škole, v pracovním procesu a v životě vůbec. Při výchově a vzdělávání žáků se učitelé a ostatní pedagogičtí pracovníci setkávají v praxi s jedinci, kteří mají krátkodobě či dlouhodobě různé problémy a potřebují individuální péči a pomoc. Obdobně si někteří rodiče stěžují na vážné obtíže, které mají při výchově svých dětí v rodině a s nimiž si nevědí rady. Problémy objevující se ve výchově a vzdělávání dětí a mladistvých, s nimiž se v praxi setkávají, mají zpravidla složité příčiny. Tyto příčiny je třeba hledat v konkrétních vnějších a vnitřních podmínkách vývoje příslušných žáků a jejich vzájemném vztahu.

V předložené příručce, nazvané Raná profylaxe deviantního chování žáků, se autoři pokusili odpovědět na otázky, které vyvstávají před vychovateli mimoškolních zařízení a učiteli, ale také před rodiči v souvislosti s negativními projevy v chování dětí a dospívajících. Na odpovědích se podílel kolektiv autorů, sestávající z pedagogů, psychologů a psychiatrů, což nepochybně přispívá k všestrannému pohledu a objasnění problému profylaxe a odstraňování škodlivých zvyků u školáků.

Řešení mnohých úkolů, spjatých s podstatnou přeměnou školství, vyžaduje také kvalitativní změnu vztahu k výchově mladé generace. V současné době odborné znalosti učitele, jeho pedagogické mistrovství, aktivní životní pozice v rozhodující míře určují hloubku a tempo přeměn probíhajících ve škole. Učiteli adresovaná tato me-

todická příručka je věnována složitým problémům předcházení odchylkám v chování žáků.

Recenzovaná publikace se člení do devíti kapitol, jejichž názvy výstižně postihují konkrétně řešené problémy:

1. Věkové a individuální zvláštnosti disharmonického vývoje osobnosti žáků (T. M. Titarenko).
2. Psychologické aspekty profylaxe nedostatku péče o žáky (N. I. Maximovová).
3. Deviantní chování nezletilých v podmínkách skupinového styku (V. A. Tatenko).
4. Psychologicko-pedagogická profylaxe propadání žáků hazardním hrám (S. I. Jakovenko).
5. Zvyk hrubého vyjadřování a jeho profylaxe ve školních podmínkách (N. L. Kamenskaja).
6. Kouření v dospívajícím věku a cesty jeho profylaxe (A. I. Korotenko, O. A. Nassinik, Z. A. Šabarovová).
7. Psychologické podmínky profylaxe přilnutí žáků k alkoholu (A. I. Dobrovolskij).
8. Příčiny, formy projevu a cesty profylaxe narkomanie nezletilých (A. I. Dobrovolskij, I. J. Maximovová).
9. Pohlavní deviace u dospívajících (T. N. Titovová).

V první kapitole jsou analyzovány příčiny disharmonického vývoje osobnosti a krizových stavů, což může pomoci pedagogovi volit takové výchovné metody, které by v maximální míře odpovídaly věkovým a individuálním zvláštnostem školáků.

Při vyhocení vývojových protikladů dítěte se v jeho chování často projevuje obranná „reakce odchodu“; dítě utíká z domu, vynechává jednotlivé hodiny ve škole, zameškává školní vyučování atd. V příručce jsou rozebrány příčiny takového chování žáků, jsou navrhována doporučení týkající se profylaxe případů nezletilých s nedostatkem péče (viz druhá kapitola).

Žák, který zameškává školní vyučování, utíká z rodiny, který se dostává z vlivu systému správné společenské výchovy, zpravidla nachází „útočiště (útulek)“ v partě na ulici, v neformální skupině, vyznačující se v řadě případů negativním zaměřením. V souvislosti s tím se v příručce zvláštní pozornost věnuje profylaxi skupinových forem deviantního chování neproletých (viz třetí kapitola).

Čtvrtá a pátá kapitola jsou věnovány objasňování příčin popularity hazardních her mezi jednotlivými žáky, sprosté, vulgární mluvy a způsobům boje s těmito škodlivými zvyky.

Jiným z předkládaných aktuálních problémů, rozšiřujícím se mezi mladistvými, je narkomanie. Jsou zde analyzovány mechanismy působení narkotika na organismus a psychiku mladého člověka, následky, k nimž vede kouření, alkoholismus, používání narkotických prostředků. Autoři zdůrazňují, jak je velmi důležité včasné zjištění a rozpoznání těchto závažných jevů u žáků, jejichž podstatou je špatný návyk, dále dosažení přeorientování postojů, pokud jde o alkohol, nikotin, narkotika a jejich náhražky, získání trvalé imunity ke všem druhům škodlivých faktorů, a to z důvodu dalšího zdravého vývoje osobnosti člověka. Výše uvedené problematice jsou věnovány kapitoly šestá, sedmá a osmá.

V poslední deváté kapitole se pojednává o neméně závažných otázkách nezletilých jedinců, a to o závadách a poruchách v oblasti sexuální, o příčinách, které je vyvolávají. Tato kapitola se rovněž úzce dotýká otázek pohlavní výchovy školáků.

Přínos příručky spočívá mimo jiné i v tom, že při objasňování všech výše uvedených problémů autoři předkládají čtenáři výsledky svých zkoumání, výzkumů podle jednotlivých aspektů poruch v osobnostním vývoji a chování školáků.

Přínos příručky spočívá mimo jiné i v tom, že při objasňování všech výše uvedených problémů autoři předkládají čtenáři výsledky svých zkoumání, výzkumů podle jednotlivých aspektů poruch v osobnostním vývoji a chování školáků.

Cílem příručky je především pomoci pedagogům a rodičům správně hodnotit již existující a zavčas správně rozpoznat nové, právě se objevující rozmanité odchylky v chování školáků, a na základě existujících vědeckých zjištění a praktické zkušenosti vést efektivní profylaktickou práci, týkající se jejich předcházení, vychovávat všestranně rozvinutou osobnost, aktivně čelící odpor antisociálním projevům.

Celkově lze práci hodnotit jako dobrou příručku, v níž se odrážejí teoretické i vý-

zkumné znalosti jedenácti odborníků a která představuje informační bázi pro všechny, kteří pracují s mladými lidmi — pro učitele, vychovatele, rodiče, pro všechny ty, kteří se ať již v menší či větší míře podílejí na výchově mladé generace. Příručka je psána srozumitelným způsobem, je doplněna mnohými výstižnými příklady, proto rovněž může sloužit širokému okruhu čtenářů. Pročteme-li si celou příručku, je zřejmé, že autoři usilovali zejména o to, aby si každý čtenář uvědomil závažnou skutečnost, jakou obrovskou roli hraje profylaxe ve výchovném procesu.

Zdenka Stránská

Hans Kern, Christine Mehl, Hellfried Nolz, Martin Peter, Regina Wintersperger:
Projekt Psychologie. Verlag Herder & Co. Wien 1991.

Recenzovanou publikaci napsal tým autorů, kteří působí na gymnáziích, v psychoterapii, vzdělávání dospělých a v oblasti péče o děti předškolního věku. Příručka, která má 294 stran, je úvodem ke studiu psychologie. Lze ji využít jako středoškolskou učebnici nebo dokonce i v rámci pregraduální vysokoškolské výuky.

Autoři se pokusili při prezentování základních témat psychologie uplatnit nové didaktické postupy. Jednotlivé tématické celky jsou probírány sice systematicky pro možné samostudium, ale obsahují i řadu podnětů k procvičování a promýšlení, bez nadsázky se dá říct k prožívání látky. Např. v kapitole o faktorech determinujících psychický vývoj je úkol: „Napište anonymně, co velmi silně ovlivnilo podle Vašeho názoru Váš vlastní vývoj... Pokuste se si vzpomenout, co jste jako dítě zcela jinak vnímali než dnes. Které postoje zůstaly od Vašeho dětství téměř nezměněny?“

Každá kapitola má dvě odlišné části, což je zdůrazněno i grafickou úpravou. V první části najdeme poznatky, podněty k přemýšlení, příklady, které mají stimulovat a motivovat k promýšlení, uvědomění si životních situací, ve kterých se uváděný jev, psychický mechanismus uplatní. Má tedy čtenáře stimulovat k vytváření vlastních, malých psychologických „projektů“, jak se to snažili autoři naznačit už v názvu publikace. Autorům se podařilo ukázat těsnou provázanost jednotlivých oblastí psychologie, překonali úskalí ukázat jednotlivé psychologické disciplíny jako „světy o sobě“.

Ve druhé části každé kapitoly je „kompodium“, které zhuštěným, systematickým způsobem shrnuje obsah kapitoly. Má sloužit k první orientaci o tématu, k opakování a implicitně obsahuje i zkušební otázky. Tato část obsahuje též „použitou“ literaturu, originální německé nebo do němčiny přeložené vysokoškolské příručky. Lze ji též označit za „literaturu k dalšímu studiu“.

Přiznivý dojem zanechává snaha nakladatelství prezentovat bez zjevných preferencí více současných psychologických škol a směrů. Názvy jednotlivých kapitol uvádím v pořadí, v jakém po sobě následují v knize: Co je psychologie? Vnímání. Motivace. Myšlení a řeč. Učení. Vývojová psychologie. Psychologie osobnosti. Sociální psychologie. Základní pojmy a metody psychologie.

Český čtenář se nebrání a neubrání srovnání se srovnatelnými příručkami naší proveniencí. Množstvím poznatků se snad ani neliší. Celkový dojem z recenzované publikace a srovnání s jinými je snad možno přiblížit tímto postřehem: Téměř všechny analogické publikace již v úvodních odstavcích naléhaly na čtenáře, aby se naučil, aby dosvědčil, že psychologie je věda. To bylo smluvené znamení, po jehož vyslovení byl teprve vpuštěn do dalších sálů psychologického paláce. Recenzovaná kniha začíná úvahou, že všichni chceme lépe rozumět sobě a jiným, někteří, aby pomáhali, jiní aby vydělali více peněz nebo se lépe vyznali ve svém okolí. Ten, kdo k tomu sám nedospěl již v průběhu čtení, najde pasáž, kde se psychologie ústy svých představitelů deklaruje jako věda, až v kapitole poslední.

Pokud by nakladatelství uvažovalo o doplnění a rozšíření publikace, snad bychom přivítali více přímých poukazů, jak uváděné základní psychologické poznatky využijí profesionální psychologové při své práci. Ale to už by asi nebyl úvod do psychologie. To už by bylo vyvrcholení a závěr.

Jiří Dan